

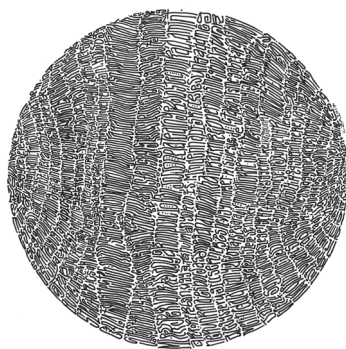
VÁRADY TIBOR

MAGYAR NYELVŰ EGYETEMI OKTATÁS AZ ÚJVIDÉKI JOGI KARON

Egy kísérlet 50 év távlatából

■ Az idén lesz pontosan ötven éve, hogy sikerült párhuzamos magyar nyelvű oktatást indítani az Újvidéki Jogi Karon. Ez ma már sajnos csak emlék. Nemrég Veress Emőddel beszéltem róla. Javasolta, hogy legalább az emléket tegyem maradandóvá. Megmaradó emlékek néha ismét valóságot ihletnek. Kerestem – részben találtam is – régi iratokat. Beszéltem más emlékhordozókkal is. Ezek kapcsán egyes részletek újra eszembe jutottak. Úgy érzem összeállt egy kép. Ezt igyekszem leírni.

Csakúgy, mint sokan mások, egy sokat változó világban nőttem fel. Édesapám két évvel az I. világháború előtt született – én két évvel a II. világháború előtt. Ugyanabban a házban születünk, valószínű, hogy ugyanabban a szobában is. (Akkoriban még nem kórházban születtek a gyerekek.) Viszont nem ugyanabban az országban születünk. Apám Magyarországon (azaz az Osztrák–Magyar Monarchiában) született, és az utcánkat Váraljai utcának hívták. Én a Jugoszláv Királyságban láttam napvilágot, és ekkor Cara Dušana volt az utca neve. Voltak olyan dolgok is, melyek nem változtak. A házon belül továbbra is magyarul beszélünk. Magyar iskolába jártam. De iskolás koromban láttam, hogy vannak távozó nyelvek is. Háromnyelvű környezetem kétnyelvű lett. Általános iskolás koromban németek is voltak a városban, az utcánkban is, és istenáldásként ingyen kaptam valamennyi némettudást (a magyar és szerb mellett). Gimnazista koromban már nem beszéltek németül a városban.

**Ekkor láttam először
a kisebbségi jogok
tagadásának néhány
sajátos képletét. Például
a felfelé hamisítást.**

Az egyetemen szerb nyelven tanultam. Más opció nem volt. Tulajdonképpen a Délvidéken a Monarchia alatt sem létezett magyar nyelvű egyetemi oktatás – mert nem létezett semmilyen egyetemi oktatás.

Leírva, hogy „Délvidék”, most teszek egy kis kitérőt, mert ingadozom a „Délvidék” és „Vajdaság” kifejezések között. Kétséget kizáróan a „Délvidék” kifejezésnek van erősebb magyar kötődése, de kérdés, hogy azt a területet jelöli-e, ahol születtem – és melyről írni akarok. A „vajda” szó nem ismeretlen a magyar nyelvben – Erdélyben sem volt ismeretlen. Viszont, bár a „bán” alapján magyar szó lett a „bán-ság” is, a „vajdából” nem lett „vajdaság”. Ez a szó a szerb „vojvodina” fordítása. Egyébként egy szerb „Vojvodina” először a ’48-as forradalom leverése után alakult (és maradt egy darabig), Ferenc József császár pedig sok címe közé akkoriban bevonta a „Szerb Nagyvajda” titulust is. Innen a „Délvidék” szó felé kanyarodva, azt a problémát látom, hogy ez a kifejezés nem a mai Vojvodina/Vajdaság területét jelölte. A Monarchia alatt inkább földrajzi megjelölésként használták, egy széles területet jelzett, Fiume is Délvidékhez tartozott. Tehát nem Délvidékből lett Trianon után Vajdaság. A II. világháború alatt a mai Vajdaság egy része (Bácska) került magyar hatalom alá. Ekkor hivatalos használatba került a „Délvidék” megjelölés, és 1941-ben hivatalos magyar rendeletekben is szó esik Délvidékről. De ez a „Délvidék” sem a mai Vajdaság volt, hanem azok a területek, melyek 1941-ben magyar fennhatóság alá kerültek. Tehát Bácska, Baranya, Muraköz. Ez volt „Délvidék”, míg tartott a magyar fennhatóság. (Bánát és Szerémség nem tartozott ehhez a „Délvidék”-hez.) Itt van az is, hogy Szerbián belül valamennyi magyar pártnak a nevében ott áll, hogy „vajdasági”. – És itt van az is, hogy vannak fontosabb dolgok is, mint nevek.

A mai Vajdaság területén nem létezett egyetem – egészen 1920-ig, amikor a Belgrádi Jogi Kar egy kihelyezett tagozatot indított Szabadkán. Ennek célja volt, hogy azzal is erősítse az újonnan alakuló valóságot, hogy a Szerbiához (azaz Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz) csatolt terület legészakibb magyar többségű városában induljon szerb nyelvű jogi oktatás. A párhuzamos magyar oktatás látókörön kívül volt. A földrajzi és gazdasági logikából az következett volna, hogy a Szabadkai Jogi Karra járjon a legtöbb vajdasági magyar joghallgató. Nem így alakult azonban a dolgok. A friss helyteremtő (és kiszorító) szerb nemzeti lendület hangulatkörnyezete idegenebb volt a magyar diákok számára, mint a zágrábi hagyományos horvát környezet vagy a belgrádi hagyományos szerb környezet. A két világháború között Zágráb volt inkább vonzó, de Belgrádban is szép számú magyar egyetemista tanult.

1941-ig működött a Szabadkai Jogi Kar. Ezután egy ideig ismét nem volt egyetemi oktatás Vajdaság területén, míg meg nem alakult az Újvidéki Egyetem. Ezen az egyetemen 1959-től működött jogi kar. Lehet, hogy én is Újvidéken lettem volna diák, ha egy évvel korábban nyílik meg. 1958-ban érettségiztem, és 1958 szeptemberében kezdtem el egyetemi tanulmányaimat – a Belgrádi Jogi Karon. 1962 júniusában diplomáztam, júliustól az apám ügyvédi irodájában dolgoztam Nagybecskereken ügyvédjelöltként, majd 1963-ban lettem tanársegéd. Ezúttal felmerült a Belgrád vagy Újvidék opció. A Belgrádi Jogi Karnak nagyobb elismertsége volt, de nem voltak igazán dilemmáim. Az érvek közé sorolódott az a körülmény is, hogy akkoriban indult Újvidéken az *Új Symposion* avantgardista (legalábbis sokan így minősítették) magyar irodalmi folyóirat, tagja lettem a szerkesztőbizottságnak, és része lettem egy újvidéki magyar értelmiségi közösségnek is.

Míg Belgrádban voltam diák, részt vettem egy kísérletben, melynek az volt a célja, hogy alakuljon Belgrádban egy magyar egyetemista közösség is. A két világháború között ennek volt példája. Létezett a Bolyai Farkas Magyar Egyetemista Hallgatók Egyesülete. A háború után is volt egy nem csak egyetemistákra korlátozódó próbálkozás. 1951-ben megalakult a József Attila Magyar Kultúregyesület, de 1956-ban bezüntették. Én 1958 őszén lettem Belgrádban egyetemista, és 1959 őszén merült fel a gondolat, hogy szervezzünk egy magyar egyetemista egyesületet. Joghallgató voltam, rám hárult a jogászfeladat, hogy alapszabályzatot fogalmazzak, figyelembe véve az egyesületekre vonatkozó 1947-ben hozott jugoszláv törvényt. Segített a nagybecskereki Petőfi Sándor Kultúregyesület szabályzata is (melyet korábban az apám fogalmazott). 1960. május 8-án eljutottunk az alakuló közgyűlésig. Elnöknek Bóner Ferenc Belgrádban élő egykori spanyolharcost választottuk, abban a meggyőződésben, hogy ez a döntés segíteni fog. Ő nem volt egyetemista, nem tartozott igazán közénk, de korrekt módon vállalta az (inkább névleges) elnöki szerepet. Engem választottak az egyesület titkárának. Sikerült elérnünk, hogy tagjai lettünk Belgrád város Kulturális és Művészeti Egyesületei Szövetségének. Székhelyet és hivatalos pecsétet azonban nem sikerült szereznünk. Így nem működhattunk egyesületként. Annyi lehetőség maradt, hogy péntek esténként egy vendéglőben találkozzunk. 50-70 belgrádi magyar egyetemista gyűlt ilyenkor össze. Ha tevékeny egyesület nem is, valamilyen közösség alakult. Ehhez a közösséghez tartozott Gubás Jenő is (akkor orvostanhallgató), aki 2009-ben monográfiát írt a belgrádi magyar egyetemista egyesületek történetéről.¹

Amikor Újvidékre kerültem tanársegédként, magyar egyetemista egyesületek nem léteztek. Voltak azonban magyar kultúregyesületek – és létezett a Dominó kocsmá, mely alapszabály és pecsét nélkül is törzshelye lett az újvidéki magyar egyetemistáknak. Azt hiszem, itt merült fel először, hogy meg kellene próbálni magyar nyelvű egyetemi oktatást létrehozni.

Az Újvidéki Egyetem Bölcsészkarán 1959-ben indult egy magyar tanszék is, de más területeken nem volt magyar nyelvű egyetemi oktatás. Korábban sem volt a mai Vajdaság területén. Tulajdonképpen ez lett volna az első alkalom. Ebben az időben (a hatvanas években) nem léteztek kisebbségi pártok vagy más kisebbségi érdekszervezetek. Anyaországi támogatás sem volt még a láthatáron belül. Az érdekérvényesítésnek más útjai voltak. Valamilyen esélyt teremtettek az akkor alakuló jugoszláv és vajdasági jogszabályok, és az a tény is, hogy Tito, horvátként, nem tartozott a többségi nemzethez, és nagyon jó politikus volt (ha nem is nagyon demokratikus politikus). A többségi lelkesedés helyett egyensúlyra igyekezett támaszkodni. És ahogy az egyensúly rendezőelvvé vált, ez nemcsak a Jugoszláviát alkotó nemzeteknek, hanem a nemzetiségeknek (kisebbségeknek) is kedvezett. Tehát valamiképpen „vonalon volt” a törekvésünk – bár több vonalkövető kollégám ezen a ponton nem volt vonalbarát. Egy igazán fontos áttörés (és ez nem a Dominóban alakult) a Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány (VSZAT) Alkotmányának meghozatala volt 1974 februárjában. Itt az is lényeges, hogy egy tartománynak alkotmánya lehetett (ez ma már nem lehetséges Szerbiában). Az 1974-es tartományi alkotmány igen részletesen foglalkozott kisebbségi jogokkal – ami természetes, mert Szerbiában a kisebbségek zömmel az akkori két tartományban éltek (Vajdaságban és Koszovón). A VSZAT Alkotmánya 5. szakasza szerint Vajdaságban egyenrangú a szerbhorvát, a horvátszerb, a magyar, a szlovák, a román és a ruszin nyelv. Persze egy előírásban lefektetett

„egyenrangúság” a gyakorlatban mindig ingadozik frázis és valóság között. Egy elven túl másra is szükség van. Részletesebb szabályokra, kitartásra, szerencsére. Az Alkotmány 189. szakasza szerint az iskoláskor előtti és az általános oktatást biztosítani kell a kisebbségek nyelvén. Ami az egyetemi oktatást illeti, ezt a VSZAT Alkotmánya szerint „törvénnyel összhangban kell rendezni”. 1978 decemberében írtam egy cikket, mely a *Létünk* című folyóiratban jelent meg, majd bevettem a *Történelemlétközelben* című esszéketembe. Ebben az írásban azt próbálom magyarázni, hogy itt a törvényhozónak kötelezettségei is vannak: „A »törvénnyel összhangban« szavak felszólítást fejeznek ki, hogy a törvényhozó szabályozza azt, ami elérhető, valóra váltható, valamint hogy jelölje ki az utat a nemzetek és nemzetiségek teljes egyenjóságának további kiépítéséhez.”² Amikor ezt írtam, azt is tudtam, hogy a „törvénnyel összhangban” szópár több utat jelölhet – és több irányban –, de amit leírtam, az is egy lehetséges irány.

1977 májusában Vajdaságban törvényt is hoztak a nevelésről és oktatásról, és ennek a 46. szakasza foglalkozott felsőoktatással. Ki volt mondva, hogy kisebbségi nyelveken (a Vajdaságban elismert kisebbségi nyelvek egyikén) is biztosítani kell oktatást, ha az illető „nevelő-oktató szervezetben, az egyetemi tanulmányok azonos irányzatáról az egyetemi hallgatók közül legalább harmincan foglalnak állást mellette”. Lehetséges volt oktatást szervezni 30-nál kevesebb egyetemi hallgató számára, de több feltétel mellett. Az egyik feltétel az volt, hogy ez „az oktatási öngazgatási érdekközösség által meghatározott társadalmi szükséglet” legyen.

Most, hogy ez leírtam/lemásoltam, érzem, hogy több dolgot is magyaráznom kell. Az egyik az, hogy akkoriban elképzelhető volt (sőt valóság is), hogy legyen 30 magyar jogászhallgató egy évfolyamon. Magyaráznom kell az „öngazgatás”-t is, mert ez azóta elveszett a köztudatból. Ez a hatvanas években vált vezérelvvé. Alternatívája igyekezett lenni nemcsak a kapitalizmusnak, hanem a szovjet típusú kommunizmusnak is. Az volt az alapelv, hogy munka (és nem tőke) befektetésével alakulnak döntéshozatali jogok. Azok igazgatnak, akik dolgoznak. Az elképzelést egyes nyugati gondolkodók is érdekesnek tartották. Németországban meg is jelent egy ehhez hasonló visszafogott koncepció (Mitbestimmung). Jugoszláviában születtek öngazgatást szabályozó törvények – de ezek inkább frázisokat, mint jogszabályokat tartalmaztak. Szóval alakult valamilyen öngazgatás, de odáig nem jutottunk el, hogy tényleg a résztvevők és ne a párt döntsön mindenben. Alakultak keveredések is. Emlékszem, egyszer Székely László tanársegéd újraválasztásáról kellett volna döntenie a kari öngazgató testületnek. Erről az oktatók közössége volt hivatott határozni. Anyagi kérdésekben csatlakoztak a döntéshozó testülethez a portások és takarítónők is. Székely újraválasztása akadályokba ütközött. Az a vád alakult ellene, hogy egy marxizmusellenes szöveget írt. Ezt még cifrázták a magyar nacionalizmus vádjával. László nem volt magyar nacionalista. Egyértelműen a zsidó identitást tartott a magáénak. Mint mások is, akiknek biztonságos identitásérzete van, játszott is vele. Szomszédok voltunk. A postaládájára ki volt írva szerbül: NIKUD BEZ LIKUD. Ez azt jelenti, hogy sehová a Likud (egy izraeli párt) nélkül. Ha magyar szó rímelt volna a Likuddal, akkor valószínűleg magyar rigmust ír ki. Lakásunk közelében volt az újvidéki strand, ott néha fociztunk is. Egyikünk sem volt ebben tehetség. Deszkából barkácsolt kis kapuk voltak, egyszer biztos gölhelyzetbe kerültem, de gorombán fölélőttem. Lászlónak volt egy kommentárja: „Ungarn über alles!” Ezzel egy hitleri jelszót pöccintett felém, a „Deutschland über alles!” játékos magyargúnyoló változatát. Mi

magyarok, ugye, minden fölé igyekezünk emelkedni – és jelesül a kapu fölé rúgjuk a labdát. Aztán amikor ő rúgott gorombán mellé, felvettem a kérdést, hogy miért éppen ilyen trotili népet választott a Jehova. Tulajdonképpen becsültük egymás identitását, és felszabadulást éreztünk, amikor rájöttünk, hogy jószomszédokként nem kell a dolgokat udvariasan kerülgetnünk, egy kis ugratás és kötekedés is belefér. Szóval Székely László nem volt magyar nacionalista. Azt hiszem, marxizmusellenes sem volt, csak nem úgy látta a marxizmust, mint az őt feljelentő pártkader. És itt ugrott be az öngazgatás. Mielőtt az öngazgató tantestület döntött volna, egy pártértekezleten is napirendre került a kérdés. Az oktatók 70-80 százaléka volt párttag. Egy barátom, aki párttag volt, azt mesélte, hogy gyakorlatilag egyhangúan szavaztak amellett, hogy Székelyt ne válasszuk újra tanársegédnek. A törvényszabályok szerint a döntést az öngazgató testületnek kellett meghoznia. És itt minden egy eljárásjogi kérdésre összpontosult: hogy nyílt vagy titkos szavazás lesz. Nyílt szavazáson biztos nem lett volna esélye Lászlónak. Voltak árnyaltabban gondolkodó párttagok, de ezek közül csak nagyon kevesen vállalták volna, hogy nyíltan szembeszegüljenek. Hosszú volt a vita. Magam is részt vettem. Az asztalra került egy Marx-idézet is a titkos szavazás mellett. Így a végén titkos szavazásra került sor – és László megúszta. Szóval nem volt egyszerű dolog az öngazgatás.

A párhuzamos magyar nyelvű oktatásról is öngazgatási keretekben kellett dönteni. 1970 elején fogalmaztam meg a javaslatot. Ekkor még nem volt érvényben a VSZAT Alkotmánya, és az oktatásra vonatkozó tartományi törvény sem, de készülőkben voltak, alakultak nézetek, és folyamatban volt valamilyen ráhangolódás egy lehetőségre. Más szóval értékké váltak a kisebbségi jogok a politikai köztudatban. Voltak, akik hittek is ezekben az értékekben, voltak, akik kevésbé, de mindenesetre hivatkozási alap alakult. Valamennyire segített az is, hogy 1969 végén jöttem vissza körülbelül két év után a Harvardról, ott szereztem doktorátust (melyet 1970 tavaszán osztottak ki hivatalosan). Ez valamennyire erősítette a tárgyalóképességemet. Egyébként magyar oktatók nemigen voltak akkor az Újvidéki Jogi Karon. Nekem akkor volt folyamatban a docensi kinevezésem, mellettem Gyetvai Károly rendes tanár volt még magyar, de ő nem vett részt a kezdeményezésben. Viszont több szerb kollégám és barátom segített. Ezek közé tartozott Magarašević professzor, aki később maga is hajlandó volt bekapcsolódni. Magyarul nem tudott annyira, hogy részt vegyen az oktatásban, de támogatta, hogy egy tanársegéd magyarul tartson gyakorlatokat, ő pedig magyarul is vizsgáztatott a tanársegéd jelenlétében. Magaraševićről azt mondhatnám, hogy szalonkommunista volt. Ő volt az Újvidéki Jogi Kar első dékánja. Azt is felhozhatnám, hogy úri dolognak tartotta a többnyelvűséget (osztrák felesége is így vélekedett). A támogatók közé sorolódott Dejan Janča is, aki akkor még tanársegéd volt, ő is tudott valamennyire magyarul. Magarašević után ő vette át a nemzetközi jog oktatását, és ő is hajlandó volt magyarul vizsgáztatni. Támogattak olyan kollégák is, akik nem tudtak magyarul. Egyetértettek velem abban, hogy amit létrehoznánk, az nem revízió, hanem egy fenntartható normalitás Jugoszláviának egy olyan részében, ahol évszázadok óta használnak több nyelvet az emberek. Segített talán az is, hogy ügyvédi családban nőttem fel, természetes megrögződés volt bennem, hogy az érveket a döntéshozók felé kell igazítani.

A legfontosabb segítséget Nikola Vorgićtól kaptam, aki 1969-ben lett dékán. Nélküle, azt hiszem, nem ment volna. Ennek egy egészen sajátos háttere volt. Nikola Vorgić kitűnő eredménnyel diplomázott, tehetséges jogász volt, párttag is lett, de mi-

előtt elkezdhetett volna várhatóan nagyon sikeres jogáspályát építeni, börtönbe került. Az volt ellene a – minden valószínűség szerint alaptalan – vád, hogy nem Tito, hanem Sztálin oldalán áll. Miután kiszabadult a börtönből, igyekezett, de nem tudott visszatérni a jogáspályára, mert eleinte egy ügyvédi iroda sem volt hajlandó felvenni ügyvédjelöltnek, és arra sem volt esélye, hogy bírósági gyakornok legyen. Aztán mégis ügyvédjelölt lett, mert az apám felvette. Apámmal barátok is lettek, többször volt nálunk családi ebéden. Az ügyvédjelölti évek után már olyan pályán mozgott, melyen méltányos volt egy valóban jó jogásznak haladnia. Ledoktorált, majd polgári perrendtartás területén jelentek meg figyelemre méltó publikációi. Emellett a pártba is visszatért. Amikor tanársegédként kerültem az Újvidéki Jogi Karra, ő docens volt. Nagybecskerekén is ismertem, de Újvidéken ismerkedtünk meg igazán. A szerbséget sem hanyagolta el. Néha amikor Újvidéken együtt vacsoráztunk, olyan szerb nótákat húzatott a muzsikussal, melyek akkoriban a politikailag nem korrekt dalok közé voltak sorolva, és kockázatokat is vontak maguk után. De azt is többször hangsúlyozta, hogy sohasem felejt el az apám segítségét – és ez nem csak frázis volt. Nagyrészt rajta múlt, hogy sikerült magyar nyelvű oktatást bevezetni már 1970-ben.

Persze nem csak szerencsés körülmények voltak körülöttem. Ekkor láttam először a kisebbségi jogok tagadásának néhány sajátos képletét. Például a felfelé hamisítást. Egy szerb barátom, aki párttag volt, mesélte, hogy valamelyik párttertekezleten az egyik kollégánk – akinek kemény szerb nemzeti érzései voltak, és nem egyensúlyban gondolkodott – azt mondta, hogy „a Várady a szerb helyett akar magyar oktatást bevezetni”. Ez persze teljesen értelmetlen (és egyértelműen lesöpörhető) lett volna Szerbiában, egy karon, melyen a diákoknak alig tíz százaléka volt magyar, és alig volt magyar oktató. Ha tényleg az lett volna a javaslatom, hogy a szerb helyett legyen bevezetve magyar oktatás – ezt csak visszautasítani lehetett volna. Szóval könnyebb elvetni a felfelé hamisított javaslatot. Nem lett volna igazi esélye egy teljes párhuzamos magyar oktatásnak sem. Már csak azért sem, mert erre nem volt tanerő. Nem volt könnyű egyetemi oktatónak lenni. Volt egy-két politikai kivétel, de zömmel komolyak voltak a mércék. Szerb nyelven sem volt minden tantárgyból állandó állásban levő oktató. Néhány tantárgyat csak úgy lehetett fenntartani, hogy Belgrádból jöttek vendégtanárok. A római joggal ez hosszú éveken volt így. Mivel egy ideig tanársegéd sem volt, vállaltam, hogy a nemzetközi magánjog mellett római jogból is tartok tanársegédként gyakorlatokat. (Ez később lehetővé tette, hogy az első éven is induljon magyar nyelvű oktatás. Római jogból tartottam az első órákat magyar diákoknak.) Szóval kemények voltak a mércék, nem volt könnyű tanerőt toborozni – kisebbségi tanerőt különösen nem. (Itt most megjegyezném, hogy néhány évtized múlva, amikor magánegyetemek indultak, megváltozott a helyzet, látványosan gazdagodott az oktatói állomány – de csak azután, hogy csak látványosan foszlottak a mércék.)

Mindenesetre 1970-ben megszületett egy öngazgatási döntés (hosszú vita és nyílt szavazás után), és elindulhatott a részleges magyar nyelvű oktatás. Ezzel együtt volt még egy kísérletem, a szakterminológiai lektorátus megszervezése. Azt terveztük, hogy a diákok azokon a területeken is sajátítsák el a magyar jogi terminológiát, melyeken nem folyt magyar oktatás, és ez képesítette volna őket a – részben létező, részben remélt – magyar nyelven való ügyintézésre az igazságszolgáltatásban és közigazgatásban. Amíg ezzel próbálkoztam, több beszélgetésben felmerült a kérdés, hogy ez is csak magyarul induljon, vagy pedig a Vajdaságban elismert valamennyi kisebbségi nyelven. Egy asztaltársam a Dominóban amellet volt, hogy csak magya-

rul. Azzal érvelt, hogy ez a terület, ahol élünk, volt már Magyarország, de sohasem volt Szlovákia, Románia vagy Ruténia. Ezt nem tartottam szerencsés érvelésnek. Úgy láttam, hogy helyesebb lenne nemcsak magyarul indítani lektorátust, hanem minden nyelven, melyek a Vajdaság Tartományban elismert kisebbségi nyelv. Ez sokkal jobban odailleszt ahhoz a támaszhoz, melyet használni akartam. Jobban kötődött a „testvériség-egység” vezérszóhoz is. Szóval úgy láttam, hogy ebben a keretben biztonságosabban helyezkedik el a magyar lektorátus. Ezért a tervben, melyet az asztalra tettem, ott volt minden kisebbségi nyelv. 1970-ben még csak magyar nyelvű lektorátus indult, de később sikerült összehozni szlovák, román és ruszin nyelvű szaklektorátust is. Az első magyar lektor Hock Rezső volt. Nehéz elképzelni színesebb életrajzot, mint az övé. Zomborban járt általános iskolába, Nagybecskerekén érettségizett. Aztán jogot hallgatott. Pesten kezdte, Zágórában folytatta, Pécsen diplomázott 1930-ban. Majd kommunista lett, és börtönbe került. 5 év raboskodás után (Mitrovicán) nem tudta a jogászszakmát folytatni, hanem kávéházi zenész lett. Később lámpaernyőket készített. 1941-ben ismét börtönbe kerül, de sikerült Topolyáról Pestre szöknie. Aztán visszatér Szerbiába, és belügyminiszter-helyettes lesz. 1946-ban ő lesz az induló *Hét Nap* című szabadkai magyar hetilap főszerkesztője. Aztán 1948-ban (csakúgy, mint Vorgícot) őt is a Sztálin-pártiak közé sorolják, és a hírhedt Goli Otok büntetőtáborba kerül egy adriai szigeten. Két év múlva kiszabadul, ismét újságíró lesz, a *Hivatalos Lap* fordítója, a tartományi fordítószolgálat dolgozója. Szóval ő lett az első lektor. 1970-ben 65 éves volt. Őt Fehér Kálmán követte, aki velem tanult jogot Belgrádban. Ott is megismerkedtünk, de Újvidéken közelebbi barátságba kerülünk az *Új Symposion* szerkesztőiként. Kálmán inkább költő volt, mint jogász. Egy darabig a FORUM kiadóház vezérigazgatója volt, majd néhány évig jugoszláv nagykövet Bangladesben. Közben összeállított egy szerb–magyar jogi szakszótárt is. Kálmánt Letsch Endre követte. Ő diákom volt az Újvidéki Jogi Karon, ügyvédi pályára készült, de jó néhány évig lelkesen végezte a lektori feladatokat, és publikált is ebben a témakörben. A lektorátus több csoportban működött, tanévek szerint. Voltak idők, amikor csak az első éven több mint 50 magyar diák volt, és ekkor az első tanéven is két csoport alakult.

A párhuzamos oktatást nehezebb volt megszervezni, mint a lektorátust. Itt jóval több emberre volt szükség. Néhány év múlva oda jutottunk, hogy előadások két tantárgyból folytak magyarul, gyakorlatok pedig 11 tantárgyból. Ezekben az években sikerült felvenni több magyar tanársegédet. Valamennyien az Újvidéki Jogi Kar volt diákjai voltak. Tanársegéd lett Végh Enikő, aki munkajogot tanított, majd Szalma József, akit kötelmi jogra vettünk fel. Őket követték Odri (később Kartag) Ágnes (jogelmélet), Ökrész (később Bordás) Bernadett (nemzetközi magánjog), Fejős István (büntetőjog), és Szücs Magdolna (római jog), aki Fejős István felesége lett. Egy-két évig Losoncz Alpár is tanársegéd volt, és politikai gazdaságtant tanított. Székely László nem jogot végzet, ő szociológiából tartott gyakorlatokat – magyar nyelven is. Ezek az akkori tanársegédek zömmel tanárok lettek, és ezután már nemcsak gyakorlatokat, de előadásokat is tartottak. Ma már valamennyien nyugdíjasok. (Losoncz Alpár kivételével, aki tanít még, de más karon. Székely László pedig távozott közülünk.) Voltak olyan oktatók is, akik nem a Jogi Karon voltak állandó munkaviszonyban, hanem bíróságon vagy másutt. Ezek közé tartoztak Egeresi Veronika, Hübsch Richárd és Füstös Katalin bírák. Néhány évig Ózer György is tartott gyakorlatokat – neki az újvidéki városi közigazgatásban volt tisztsége.

Egy apró emléket teszek még hozzá a történethez. Amikor megindulhatott a magyar terminológiai lektorátus, a diákok zömmel tudtak róla, de ki kellett tenni egy hirdetést is, jelezve, hogy mikor és melyik tanteremben indul. Ezt le is gépeltem (írógépen), és elvittem az illetékes tisztviselőhöz, kérve, hogy tűzze ki a hirdetőtáblára. Ő azonban azzal válaszolt, hogy nem tehet ki olyan értesítést, melyet nem ért, mert ki tudja, mi van odaírva. Ezzel a problémával elmehettem volna a dékánhoz, de nem akartam tovább élezni a tisztviselővel alakuló konfliktust, és egyszerűbb megoldást választottam. Magam tűztem ki a magyar lektorátus órarendjét bejelentő papírlapot a hirdetőtáblára.

Ma már más akadályok vannak.

■ JEGYZETEK

1. Gubás Jenő: *Értelmiségünk Bölcsője – a belgrádi magyar egyetemista egyesületek története*. Bolyai Farkas Alapítvány, Zenta, 2009.
2. Várady Tibor: *Vajdaság SZAT nemzetei és nemzetiségei nyelvi egyenrangúságának érvényesítése az egyetemi szintű oktatásban*. In: *Uő: Történelemközelben*. Forum, Újvidék, 1995. 112–113.

